

Economie als menswetenschap

Deze maand viert SEO Economisch Onderzoek zijn 65-jarig bestaan met een symposium getiteld 'Luistert de politiek eigenlijk wel naar economen?' Een interessante vraag. Waarom zou ze? Wat hebben economen te vertellen? Weten zij hoe de economie werkt, of hoe de overheid die bij moet sturen?

SEO floreert als nooit tevoren. Ik weet niet of politici luisteren, maar vast staat dat de hen ondersteunende ambtenaren, en het bedrijfsleven, het SEO vaak om advies vragen. Klaarblijkelijk doet SEO iets goed. Een *quick scan* laat zien dat SEO veelal kostenbatenanalyses doet. Het is paradoxaal dat daar zoveel vraag naar is, want een dergelijke analyse veronderstelt calcu-

lerende burgers die alles (eendimensionaal) op geld kunnen waarderen, en is dus niet waarde-neutraal. Een KBA vervangt de politieke discussie over waarden door een technocratische over parameters. Is dat wat de politiek wil?

Een KBA veronderstelt dat alleen externe prikkels (veranderingen in kosten of baten) het individuele gedrag en de daaruit resulterende sociale uitkomst kunnen beïnvloeden. Veel wetenschappers vinden dat te beperkt. Zij wijzen erop dat mensen vaak niet weten wat ze willen, dat preferenties te beïnvloeden zijn en een goed verhaal daarom wellicht effectiever is dan een straf of beloning. De econoom maakt de staatsman en dominee niet overbodig.

Een KBA is onderdeel van de welvaartseconomie, een gebied dat sinds de jaren vijftig stilstand kent. Sen (1987) ziet het eng mensbeeld van economen als oorzaak voor de verpaupering van het gebied. Mensen worden niet gedreven door wat ze willen hebben, maar door wat ze willen zijn. Zij laten zich medeleiden door ethische overwegingen, zodat economie en ethiek elkaar wederzijds beïnvloeden, en welvaartseconomie en positieve economie niet gescheiden kunnen worden. Sinds kort is er weer academisch enthousiasme voor deze interactie.

Ook binnen de verklarende economie worden grote stappen gezet. Milton Friedman zeurde 25 jaar geleden nog dat weliswaar de taal (wiskunde) en de methode (econometrie) veranderden, maar dat inhoudelijk de economie weinig vooruitgang boekte: *"The major issues occupying the attention of the economists (...) are very much the same as those that Adam Smith dealt with more than two centuries ago. Moreover, there has not been a major sea change in our understanding of those issues."* (Friedman, 1991). Maar hij zag het verkeerd.

Juist is dat we op macro-economisch gebied niet veel verandering zien. Er is sprake van een *rat race* tussen praktijk en we-

ERIC VAN DAMME

Hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg

tenschap. Ons begrip neemt toe, maar de wereld wordt minstens zo snel complexer. Op micro-economisch terrein gebeurt er des te meer. Friedman had niet voorzien dat experimenteel onderzoek hier zo'n grote vlucht zou nemen en zo succesvol zou zijn. Bovendien verschoof, onder invloed van Gary Becker, de aandacht van de economie naar de mens. Coase had gelijk: de economie is te complex en dynamisch. De mens is minder veranderlijk en daarom eenvoudiger te doorgronden. De moderne micro-econoom probeert door beter begrip van de mens ook de economie beter te doorgronden.

Een voorbeeld kan het succes van die indirecte aanpak illustreren. Een van de grootste inefficiënties in de econo-

mie is de onderbenutting van vrouwen. Sinds jaar en dag zijn er grote sekseverschillen betreffende beloning en inzet, maar tot voor kort hadden we geen goede verklaring. Jeroen Pauws opmerking (in het *AD* op 22 augustus) dat hij pas meer vrouwen in zijn programma ging uitnodigen "als ze langzamerhand iets in onze samenleving gaan betekenen", lokte verontwaardigde reacties uit, maar hij heeft wel gelijk. Maar waarom?

Vrouwen zijn gemiddeld net zo capabel als mannen. Ze zijn wat meer risico-avers, soms wat eerlijker, soms wat gemener, en in bepaalde situaties wat socialer. Het belangrijke verschil met mannen is echter hun houding ten opzichte van concurrentie. Vrouwen houden niet van concurrentie en ze presteren ook slechter in competitieve situaties (Niederle en Vesterlund, 2011). Maar onze samenleving is op concurrentie gebaseerd. Wil je bij Pauw aan tafel komen, dan moet je interessanter zijn dan de anderen.

Het gevolg: vrouwen doen zichzelf tekort, ze halen niet de top en de maatschappij benut hun schaarse middelen niet optimaal. Kennis is de eerste stap tot verbetering. Een belangrijk mechanisme is gebrek aan zelfvertrouwen, maar dat kan getraind worden. Bovendien kan positieve discriminatie een steuntje in de rug geven. Zweden laat zien hoe het kan.

Hebben economen iets zinnigs te vertellen? Ja, maar voorlopig meer over sociale aspecten dan over zuiver economische.

LITERATUUR

- Friedman, M. (1991) Old wine in new bottles. *Economic Journal*, 101(404), 33–40.
- Niederle, M. en L. Vesterlund (2011) Gender and competition. *Annual Review of Economics*, 3(1), 601–630.
- Sen, A. (1987) *On ethics and economics*. Oxford: Blackwell.